

Liedteksten Graindelavoix (The Last Castrato: Becoming Moreschi) – 3 september 2026

Gesproken tekst

Goedenavond,
Hoevelen onder u hebben deze klaagzang al
meermaals gehoord, geconfronteerd met het
ontbreken van muziek uit het verleden:
‘Hadden we maar een opname...’
Nu heb ik goed nieuws voor jullie: we hebben er
wel degelijk één (zelfs meerdere...)
Maar het slechte nieuws is: de meeste mensen
vinden het vreselijk, of doen,
na het horen ervan, alsof ze niet bestaan.
Hoe vreemd, niet?
Zou het kunnen dat we het allemaal collectief
hebben verdrongen? Maar waarom?
Waarschijnlijk hebben jullie al geraden over
welke opnames ik het heb: Alessandro Moreschi,
de beroemde zogenaamde laatste castraat van het
Vaticaan, en het koor van de Sixtijnse Kapel,
opgenomen in 1902 en 1904 door de
Gramophone and Typewriter Company.
Wat is het probleem met Moreschi? Is het de
gruwel van zijn castratie? Is het de vreemde
klank van zijn stem, of zelfs de vervorming
van de opname?
Als dit het geluid van het verleden is,
moet er iets vreselijk misgelopen zijn.
‘Als dit het verleden is, is het
onaanvaardbaar...’ Maar waarom? Is het omdat we
al hebben besloten hoe het verleden klonk,
dat we al lijken te weten hoe het verleden
klonk of op zijn minst hoe het niet klonk?
Misschien kwam de opnametechniek te vroeg
en had Moreschi er niet meer mogen zijn.
Dan zouden we geen probleem hebben. Maar nu
voelt het alsof het verleden ons heden
binnensijpelt. Wat onaangenaam...
Dus misschien is het echte slechte nieuws
dat we deze opname nog steeds hebben, en het
goede nieuws dat we deze hebben kunnen negeren.
Moreschi blijft echter aandringen en volharden...
Wacht, ik krijg ineens een vreemd idee:

Good evening,
How many of you have heard frequently this
lament, when confronted with the absence of the
music of the past:
‘If only we had a recording...’
Now I have good news for you: we actually do
have one (several even...)
The bad news however is: most people hate it,
or, have after hearing it,
pretended they don’t exist.
How strange no?
Could it be that we have all collectively
repressed it? But why?
Probably you guessed already which recordings
I’m talking about: Alessandro Moreschi
the famous so called last castrato of the
Vatican and the Sistine Chapel Choir, recorded
in 1902 and 1904 by the
Gramophone and Typewriter Company.
What is the problem with Moreschi? Is it the
horror of his castration? Is it the weird sound
of his voice, or the distortion of the
recording even?
If this is the sound of the past,
something must have gone terribly wrong.
‘If this is the past, it is unacceptable...’
But why? Is it that we have already decided
what the past sounded like, that we somehow
seem to know already how the past sounded or at
the very least how it didn’t sound?
Maybe the recording technique came too early
and Moreschi shouldn’t have been there anymore.
We would not have a problem. But now it feels
like the past is leaking in our present.
How unpleasant...
So maybe the actual bad news is that we do
still have this recording and the good news
that we till now have managed to ignore it...
However, Moreschi insists and persists...
Wait, suddenly I have a weird idea:

zou het kunnen dat het enige doel van
oude muziek is om het symptoom van Moreschi,
deze wond uit het verleden, het verleden
als wond, op afstand te houden?
Ik moet eerlijk zijn: deze gedachte
achtervolgt me al jaren.
Mijn naam is Luís Neiva en ik ben directeur
en hoofdonderzoeker van het Internationaal
Ectoplastisch Instituut van Lissabon,
een experimentele onderzoekseenheid voor
symptoom- en surplusstudies. Pas door de
ontmoeting met Graindelavoix werd mijn obsessie
meer dan louter een academisch
onderzoek.
Om druk uit te oefenen op dit klinische beeld
van het verleden, hebben we een experimentele
séance ontwikkeld, die niet zou kunnen werken
zonder zangers, maar ook niet zonder jullie,
een publiek dat deze ervaring actief zou delen.
Laten we dus beginnen.
De eerste verkenning draait om een verboden
klaagzang, gezongen door een
gecancelde castraat. We bevinden ons in 1904.
Moreschi, en alle overgebleven castraten, waren
het jaar voordien door de paus ongeschikt,
onnatuurlijk en onmenselijk verklaard.
De kerk omarmde de moderne wetenschap en het
geloof in het natuurlijke lichaam met zijn
voortplantingsfunctie.
Moreschi verloor zijn sublieme status.
Hij krijgt echter een nieuwe kans om opnames
te maken en grijpt die aan om een rebelse daad
te stellen door solo de klaagzang van Jeremia
te zingen uit de door de paus verboden
Medicea-uitgave die werd beschouwd als een
overblijfsel van 600 jaar decadente kerkzang
waarvan de kerk zich eindelijk had ontdaan.
We zullen dus luisteren naar een 'ondode'
castraatzanger die zijn eigen
ondergang betreurt. Hoe de vijf stemmodellen,
die ik om praktische redenen Moreschi 1,

could it be that early music's sole purpose
is to put the symptom of Moreschi,
this wound of the past, the past
as wound, at bay?
I have to be honest with you, this thought
has haunted me for years.
My name is Luís Neiva and I'm the director
and head-researcher of the
International Ectoplastic Institute of Lisbon,
an experimental research unit for symptom and
surplus studies. It was only through the
encounter with Graindelavoix that my obsession
turned into more than just an academic
investigation.
In order to put pressure on this sanitized
image of the past, we developed an experimental
séance, that couldn't work without singers
but also not without you, an audience that
would actively share this experience.
So let's start.
The first exploration is around a forbidden
lamentation sung by a
canceled castrato. We are in 1904.
Moreschi, and all the surviving castrati, had
just been declared unfit, unnatural and inhuman
by the pope the year before.
The church embraced modern science and its
conviction in the natural body and its
reproductional function.
Moreschi lost his sublime status.
However, he gets a new chance to make
recordings and takes the opportunity to engage
in an act of rebellion, singing alone the
lamentation of Jeremiah from the Medicea-
edition prohibited by the Pope, considered a
leftover of 600 years of decadent chant,
of which the church had finally rid itself.
So we will listen to an undead
castrato singer lamenting his own
demise. How the five voice models, which
I call, for practical reasons, Moreschi 1,

Moreschi 2, Moreschi 3, Moreschi 4 en Moreschi 5 noem, zich vervolgens met deze klaagzang zullen engageren, kan beter worden ervaren dan uitgelegd.

Moreschi 2, Moreschi 3, Moreschi 4 and Moreschi 5 will afterwards engage with this lamentation, is better experienced than explained.

Incipit Lamentatio Jeremiae prophetae

Incipit Lamentatio Jeremiae prophetae.

Hier begint de klaagzang van de profeet Jeremia.

Here begins the lamentation of the prophet Jeremiah.

ALEPH.

Quomodo sedet
sola civitas plena populo!
Facta est quasi
vidua domina gentium;
princeps provinciarum
facta est sub tributo.

Aleph

Ach, hoe eenzaam zit zij neer,
de eens zo levendige stad.
Een weduwe is ze geworden,
zij die groot was onder de volken:
de vorstin van de gewesten
is tot slavernij vervallen.

Aleph

How deserted now is the city
that was formerly overflowing with people!
Once she was the greatest of the nations;
now she is like a widow.
Once she was a princess among the provinces;
now she is subjected to forced labour.

BETH.

Plorans ploravit in nocte,
et lacrimæ ejus in maxillis ejus:
non est qui consoletur eam,
ex omnibus caris ejus;
omnes amici ejus spreverunt eam,
et facti ei inimici.

Beth

Heel de nacht weent zij,
haar wangen zijn nat van tranen.
Er is niemand die haar troost,
niemand van haar vele minnaars;
geen vriend bleef haar trouw,
iedereen is haar vijandig gezind.

Beth

She weeps bitterly throughout the night,
with tears running down her cheeks.
Not a single one of those who loved her
remains to offer her comfort.
All of her friends[b] have betrayed her
and have become her enemies.

HE.

Facti sunt hostes ejus in capite;
inimici ejus locupletati sunt:
quia Dominus locutus
est super eam propter
multitudinem
iniquitatum ejus.

He.

Haar vijanden zijn heer en meester,
zo zeker van zichzelf.
De Heer heeft haar dit aangedaan
om haar vele overtredingen.
Haar kinderen zijn gevangen weggevoerd,
voor de vijand uit.

He.

Her foes have become her masters,
and her enemies prosper,
for the Lord has made her suffer
for her endless transgressions.
Her children are no longer there,
having been taken captive by their oppressor.

Jerusalem, Jerusalem,
convertere ad Dominum Deum tuum.

Jeruzalem, Jeruzalem,
keer terug tot de Heer uw God.

Jerusalem, Jerusalem,
turn to the Lord your God.

Gesproken tekst

Wat hebben we zojuist gehoord? Wat gebeurde er?
We vroegen de vijf stemmodellen die over een
vocale capaciteit beschikken waardoor hun stem

What did we just hear? What happened?
We asked the five voice models who have
a vocal capacity that somehow resembles

lijkt op die van Moreschi en die ook zijn
stijl kunnen nabootsen, om de lamentatie te
zingen nadat ze deze hadden beluisterd.
Het zou een vergissing zijn om je te vertellen
wat het resultaat hiervan is.
Maar zou ik mogen stellen dat de
zogenaamde 'monsterlijkheid' van Moreschi
op de een of andere manier is veranderd,
misschien wel in iets als stilistische eigenheid?
Dat wat we voorheen ervoeren als onvermogen,
als artistieke impotentie, is getransformeerd
in iets anders.
Om het met een cliché uit de moderne kunst te
zeggen: Moreschi staat voor 'less is more'...

De vraag is dus: heb je iets ervaren?
Is er iets veranderd in onze relatie
tot de opname van Moreschi?
Laten we ons voorstellen dat dat zo is.
Hoe zou dat kunnen zijn gebeurd?
Is het niet omdat de stemmodellen erin geslaagd
zijn Moreschi te transformeren van een zielig
gecastreerd monster in iets essentieels in de kunst:
de articulatie van verlies?
Het is nu duidelijk dat we verder zijn gegaan dan
Moreschi als fysiek gecastreerde man, maar dat
zijn castratie symbolisch wordt verdubbeld.
Wat hoort Moreschi wanneer hij naar de opname
van zijn eigen stem luistert? Is het de
reproductie van zijn eigen, ondoode
singulariteit?
Zijn stem is een niet-reproductieve stem,
voortgebracht door een lichaam dat zich niet
kan reproduceren; maar door de opname kan die
stem zich plots zelf reproduceren.
Stelde hij zich voor dat de doden zouden
terugkeren?
Droomde hij van een vreemde verlossing
door middel van deze opname, een manier waarop
zijn stem zou kunnen voortleven en terugkeren
als een 'ghost track,'

Moreschi's voice and can also
emulate his style,
to engage with the lamentation after hearing it.
The mistake would be to tell you
what the result of this is.
But could I claim that nevertheless the
so called 'monstrosity' of Moreschi has been
somehow changed, maybe changed into
something like stylistic singularity?
That what we had previously experienced as
incapacity, artistic impotence has been
transformed into something else.
To say it bluntly with a modern art cliché:
Moreschi stands for less is more...

So did you experience something is the question?
Has something changed in our relation
to the recording of Moreschi?
Let's imagine it did.
How could that have happened?
Is it not because the voice models succeeded in
transforming Moreschi from a pitiful castrated
monster into something essential in art:
the articulation of loss?
It is now clear that we have gone beyond
Moreschi as physically castrated, but that
his castration gets symbolically doubled.
What is Moreschi hearing when listening to the
recording of his own voice? Is it the reproduction
of his own undead
singularity?
His was an unproductive voice, produced by
a body that could not reproduce;
yet through the recording, that voice could
suddenly reproduce itself.
Did he imagine the dead could
return?
Did he dream of a strange redemption
through this recording, a way for his voice
to survive and return
as a 'ghost track,'

een 'verismo' van het ondode?

Laten we het nu wat ingewikkelder maken en een tweede opmerkelijke opname van Moreschi introduceren.

We zullen luisteren naar een vierstemmig madrigaal, *La cruda mia nemica* van Giovanni Pierluigi da Palestrina, uitgevoerd door de sopraan-castraat Alessandro Moreschi, de alt-castraat Domenico Salvatori, de tenor Cesare Boezi en de bas Augusto Dado. Laten we niet vergeten: dit is weer een semi-clandestiene opname, ongetwijfeld gemaakt zonder enige officiële goedkeuring van de paus en zijn adviseurs.

Werd Palestrina oorspronkelijk zo gezongen? Misschien niet... maar Moreschi en zijn collega's namen stelling tegen reconstructie en revivalisme, ten gunste van een onmogelijk huwelijk tussen het viscerale en het spectrale, waardoor ze de geest van Palestrina de onmogelijke klank van een open wond geven.

Laten we onze vijf assistenten voorstellen; om praktische redenen noem ik ze assistent 1, assistent 2, assistent 3, assistent 4 en assistent 5. De procedure bij dit deel van de séance is als volgt:

Eerst luisteren we naar de Moreschi-opname uit 1904.

Daarna luisteren we naar een Graindelavoix

a 'verismo' of the undead?

Let us now complicate things and introduce a second remarkable recording by Moreschi.

We will listen to a four-voice madrigal, *La cruda mia nemica* by Giovanni Pierluigi da Palestrina, performed by the soprano castrato Alessandro Moreschi, the alto castrato Domenico Salvatori, the tenor Cesare Boezi and bass Augusto Dado. Let us not forget: this is another semi-clandestine recording, for sure made without any official approval by the pope and his advisers.

Is this how Palestrina was originally sung? Maybe not... but Moreschi and his colleagues made a statement against reconstruction and revivalism in favor of an impossible marriage between viscosity and spectrality, giving to the ghost of Palestrina the impossible sound of an open wound.

Let's introduce our five assistants, for practical reasons I call them assistant 1, assistant 2, assistant 3, assistant 4 and assistant 5. The procedure of this part of the séance is as follows:

First we listen to the 1904 Moreschi recording.

After that we listen to a Graindelavoix

emulatie van de originele opname met Moreschi nr. 3 en Moreschi nr. 4 en assistent nr. 1 en assistent nr. 4.

De derde versie is erg belangrijk: ze introduceert twee cruciale begrippen: ten eerste dat er niet zoiets bestaat als een neutraal of natuurlijk medium; het medium is altijd al vervormd (of het nu gaat om een liveconcert of een opname); ten tweede dat de stem altijd al “akoestisch” is; zelfs als we geloven dat er zoiets bestaat als een belichaamde stem, zijn zangers altijd buikspreekers.

Tenslotte implementeren we dit alles in een 16e-eeuwse transpositie van hetzelfde madrigaal.

emulation of the original recording with Moreschi nr. 3 and Moreschi nr. 4 and assistant nr. 1 and assistant nr. 4.

The third version is very important: it introduces two crucial notions: one, that there is no such thing as a neutral or natural medium, the medium is always already distorted (be it in a live concert or in a recording); two, the voice is always already acousmatic, even if we believe that there is such a thing as an embodied voice, singers are always ventriloquists.

Finally we implement all this in a 16th century transposition of the same madrigal.

La cruda mia nemica

La cruda mia nemica,
del mio dolor si pasce
e si nutrica,
perchè tal'hor si pia
la veggio al mio languire
che parmi udirla dire:
«Spera ch'in breve finirà il tormento.»
E poscia in un momento,
veggendomi contento,
mi si mostra sì ria,
ch'ancide il fior de la speranza mia;
ond'è forza ch'io dica:
La cruda mia nemica,
del mio dolor si pasce
e si nutrica.

Mijn wrede vijandin leeft
en voedt zich
met mijn pijn.
Want soms zo vroom
zie ik haar bij mijn kwijnen
en via mij hoor ik haar zeggen:
‘Laten we hopen, dat de kwelling spoedig stopt.’
En het volgende ogenblik,
als ze me zo tevreden ziet
toont ze zich kwaadaardig,
en doodt ze de bloem van mijn hoop.
Vandaar dat ik me gedreven voel om te zeggen:
mijn wrede vijandin
leeft en voedt zich
met mijn pijn.

My cruel enemy
grazes on my pain
and feeds on it.
Because sometimes I perceive her
to be so merciful towards my suffering
that I seem to hear her say:
‘Hope that soon your torment will finish.’
And then in a moment,
seeing me content,
she shows herself so malicious,
that it kills the flower of my hope,
so that I am bound to say:
My cruel enemy
grazes on my pain
and feeds on it.

Gesproken tekst

Brengt niet alles wat we hier horen
ons verder weg van de waarheid,
van het authentieke geluid van het verleden,

Is not all what we are hearing here,
bringing us further away from the truth,
the authentic sound of the past,

van iets betekenisvol en mooi uit het verleden?
Vreemd genoeg is het niet zo eenvoudig;
we lijken hier iets te winnen,
ook al gaat wat we winnen voorbij
aan gewoon plezier: deze dimensie is
wat ik 'aura' zou willen noemen,
een soort surplus dat onlosmakelijk
verbonden is met iets dat wordt weggenomen...
denk aan een wonde:
het is een snede en tegelijkertijd
een zwellende, iets dat uitsteekt.
Daarom laat Moreschi ons,
of we dat nu leuk vinden of niet, niet los;
met hem worden we meegevoerd naar
het onbekende van een onderdrukt verleden...

Wat een geluk
dat we dokter Dominik Boiy bij ons hebben,
medium-specialist en hoofd van
de afdeling spectrale audio van ons instituut.
Zijn missie hier vanavond is
om zijn technologie ten dienste
te stellen van onze verkenning van 'aura'.

Aura, of liever gezegd het verlies van aura,
is de ware kern van de westerse cultuur en kunst.
In de 16e eeuw meende de kerk
de perfecte stand-in voor aura
te hebben gevonden: de castrato.
Maar waar kwam dit idee vandaan?
Van niet zo ver weg:
al sinds de 12e eeuw produceerden
Zuid-Italiaanse Byzantijnse kloosters
op industriële schaal castraten
en het is duidelijk dat deze praktijk zelfs
de val van Constantinopel heeft overleefd.
Is er een betere manier
om de verloren oudheid en het christendom
terug te halen dan door de castrato
in het Vaticaan te introduceren,
alsof zijn offer het verleden zou terughalen?

something meaningful and beautiful from the past?
Weirdly enough it's not that simple,
we seem to gain something here,
even if what we gain is
beyond normal pleasure: this dimension
is what I would like to call aura,
some surplus thing that is intrinsically linked
to something that is taken away...
think of a wound,
it is a gap and at the same time
a protuberance, something that sticks out.
That's why, if we like it or not,
Moreschi doesn't let us go,
with him we are drawn into the unknown
of an oppressed past...

How lucky we are
that we have with us doctor Dominik Boiy,
medium-specialist and head of
the spectral-audio department of our institute.
His mission here tonight is
to put his technology at the service
of our exploration of aura.

Aura, or rather loss of aura,
is the true issue of western culture and art.
In the 16th century the church believed
to have found the perfect stand-in
for aura: the castrato.
But where did this idea come from?
Not from very far,
since the 12th century,
South-Italian byzantine monasteries
were already industrially producing castrati,
and it is clear the practice survived
even the fall of Constantinople.
Is there a better way
to get back lost antiquity and Christianity
than by introducing the castrato
in the Vatican, as if his sacrifice
would redeem the past?

Κυριε ηγαπησα ευπρεπειαν οικουσου.
Αλελουια.

Σαντους, Σαντους, Σαντους,
δομινους δεους σαβαοθ
πλενι σουτ σελι ετ τερρα γλορια τουα
οσαννα ινν εσζελσις

βενεδιττους
κηενιθινομινε δδομινι
οσαννα ινν εσζελσις

Lamentatio Sanctae Matris Ecclesiae Constantinopolitanae

O tres piteulx de tout espoir fontaine,
Pere du filz don't suis mere exploree,
Plaindre me viens a ta court souveraine
De ta puissance et de nature humaine,
Qui on souffert telle durté villaine
Faire a mon filz, qui tant m'a honoree.

Don't suis de bien et de joye esgaree,
Sans que vivant veuille entendre mes plains.
A toy, seul Dieu, du forfait me complains,
Du gref tourment et d'outrage,
Que voy souffrir au plus bel des humains
Sans nul confort de tout humain lignage.

(tenor)
Omnes amici eius spreverunt eam.
Non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius.

Horen we deze aura nog steeds
in de Siciliaanse Byzantijnse repertoires?
En horen we haar in Dufays simulatie
van de Byzantijnse moederkerk
die de val van Constantinopel betreurt?

Heer, de bevalligheid van uw huis is mij lief geweest.
Alleluia.

Heilig, heilig, heilig,
God, de Heer van de hemelse machten.
Hemel en aarde zijn vervuld van uw heerlijkheid.
Hosanna in de hemel.

Gezegend hij die komt
in de Naam des Heren.
Hosanna in de hemel.

O barmhartige bron van alle hoop,
Vader van de zoon wiens beweende moeder ik ben,
Ik kom mij beklagen aan jouw koninklijke hof,
Over de jouw macht en over de menselijke aard,
Die gedoogd hebben dat een dergelijke wrede wandaad
Mijn zoon werd aangedaan, die mij zozeer heeft geëerd.

Daardoor heb ik alle vreugde verloren,
En geen levende ziel wil mijn jammerklacht aanhoren.
Dus beklaag ik mij alleen tegenover u, enige God,
Over deze pijnlijke kwelling en dit grote onrecht,
Dat de edelste der mensen wordt aangedaan
Zonder dat enig mens troost biedt.

Al haar vrienden hebben haar in de steek gelaten,
Geen van haar geliefden komt haar troosten.

Do we hear this aura still
in the Sicilian byzantine repertoires?
And do we hear it in Dufay's simulation
of the byzantine mother church
lamenting the fall of Constantinople?

Lord, I have loved the beauty of your house.
Alleluia.

Holy, holy, holy
Lord God of Hosts.
Heaven and earth are full of thy glory.
Hosanna in the highest.

Blessed is he that cometh
in the name of the Lord.
Hosanna in the highest.

O most merciful one, fountain of all hope,
Father of the son of whom I am the tearful mother,
I come to lay my complaint at your sovereign court
That your power and human nature
Have allowed such villainous harm
To be done to my son, who has honoured me so much.

Thus I am bereft of goodness and joy,
Without anyone living willing to hear my complaints.
To you, only God, I complain of the crime,
Of the grave torment and painful outrage,
That I see the most noble of men suffer
Without any comfort from the whole human lineage.

All her friends have dealt treacherously with her.
Among all her lovers she has none to comfort her.

Gesproken tekst

Als je in de Italiaanse kunst
op zoek gaat naar de fantasie
van het 'surplus lichaam',
die de komst van de castraat voorbereidde,
dan vinden we die overal...
dit genderloze of geslachtsloze,
liminale, queer, spookachtige lichaam...
Ten eerste de spiritello,
door Donatello ontleend aan de oudheid,
dit kleine gevleugelde wezen,
pure vluchtigheid, ongrijpbare,
gewichtloze eros, altijd in beweging...
En niemand minder dan Guillaume Dufay
wist deze dimensie in volle beweging
vast te leggen in zijn Italiaanse motetten...
Ten tweede de hermafrodiet, vereeuwigd
door de Florentijnse dichter Beccadelli,
die de tekst leverde voor Dufays
hermafroditische, monsterlijke motet
Salve flos. En ten derde de ninfa,
vastgelegd door Ghirlandaio,
pure gratie met zwevende allure
en klagende geesten,
meer dood dan ziek, zoals te horen is
in Nymphes nappées van Josquin Desprez.

When you look for the fantasy
of the surplus body
in italian art,
preparing the arrival of the castrato,
we find it everywhere...
this genderless or sexless
in-between queer, spectral body...
First the spiritello,
taken from antiquity by Donatello,
this little winged spirit,
pure volalility, uncatchable,
weightless eros, always on the move...
And no-one else than Guillaume Dufay
caught this dimension mid-flight
in his Italian motets...
Second, the hermaphrodite, immortalized
by Florentine poet Beccadelli,
who provided the text of Dufay's
hermaphroditic monstrous motet
Salve flos. And third, the ninfa,
established by Ghirlandaio,
pure grace with their floating allure
and lamenting spirits,
always more death than sick, as it goes
in Nymphes nappées of Josquin Desprez.

Balsamus et munda

Balsamus et munda
cera cum chrismatis unda
conficiunt agnum,
quem do tibi muneri magnum
fonte velut natum,
per mystica sanctificatum:
fulgura desursum depellit
et omne malignum,
prægnans servatur,
sine vae partus liberatur;
portatus mundæ servat
a fluctibus undæ,
peccatum frangit

Balsem, zuivere was
en heilige zalfolie
maken het Lam,
dat ik u als een groot geschenk geef,
als uit de doopvont geboren,
door heilige mysteriën geheiligd.
Het verdrijft de bliksemschichten van boven
en al het kwaad.
De zwangere vrouw wordt beschermd
en wordt zonder moeite van haar kind verlost.
Wanneer het wordt gedragen,
beschermt het tegen de golven van het water.
Het verbreekt de zonde,

Balsam, pure wax,
and holy chrism
make the Lamb,
which I give to you as a great gift,
as though born from the font,
sanctified through sacred mysteries.
It drives away the lightning from above
and all evil.
The pregnant woman is protected
and is delivered of her child without difficulty.
When it is worn,
it protects against the waves of the water.
It breaks sin,

ut Christi sanguis et angit,
dona refert dignis virtutem
destruit ignis,
morte repentina servat
Sathanæque ruina. Alleluia.
Si quis honoret eum,
retinet ab hoste triumphum.
Alleluia.

(tenor)
Isti sunt agni novelli.

Salve flos

Salve, flos Tuscae gentis,
Florentia, salve;
o salve, Italici
gloria magna soli.

Salve, quae doctos
felix tot mater alumnos,
tot generas magnos
consilio atque fide,
quae tot praestantes
mira integritudine gignis,
quae tot praestantes
relligione viros.

Salve, cui debet quodcumque
Est artis honestae,
ingenii quicquid,
quicquid et eloquii est.

Salve, quae fama
totum diffusa per orbem
et vehis et natos
mittis ad astra tuos.

Nunc cecini et grato
voces placuere canore,
praemia mercedes

zoals het bloed van Christus, en zalft.
Het brengt de waardigen gaven en kracht,
het vernietigt het vuur,
redt van een plotselinge dood
en van de ondergang door Satan. Alleluia.
Wie het eert,
behoudt de overwinning op de vijand. Alleluia.

Dit zijn de nieuwe lammeren.

Wees gegroet, bloem van het Toscaanse volk,
Florence, wees gegroet,
O wees gegroet, grote glorie
van de Italiaanse bodem.

Wees gegroet, gij die, als gelukkige moeder,
zoveel geleerde zonen voortbrengt,
zoveel grote mannen
in raad en geloof,
die zoveel deugdzame mannen,
van wonderbaarlijke rechtschapenheid,
die zoveel deugdzame mannen
in de godsdienst voortbrengt.

Wees gegroet, aan wie we te danken hebben:
alle eervolle kunst,
alle scherpzinnigheid
en alle welsprekendheid.

Wees gegroet, wiens roem,
verspreid over de hele wereld,
je zonen zowel draagt
als naar de sterren zendt.

Nu heb ik gezongen,
en mijn dankbare, melodieuze stem
heeft behagen geschept;

as Christ's blood does, and anoints.
It brings gifts and strength to the worthy,
destroys the fire,
saves from sudden death
and from Satan's ruin. Alleluia.
Whoever honors it
retains victory over the enemy.
Alleluia.

These are the new lambs.

Hail, flower of the Tuscan race,
Florence, hail;
O hail, great glory
of the Italian soil.

Hail, happy mother,
who gives birth to so many learned sons,
who brings forth so many great men
through wisdom and faith,
who gives birth to so many distinguished men
of wondrous integrity,
who gives birth to so many distinguished men
in religion.

Hail to you, to whom is owed
whatever there is of noble art,
whatever there is of genius,
whatever there is of eloquence.

Hail, whose fame,
spread throughout the whole world,
both carries your sons
and sends them to the stars.

Now I have sung,
and my words have pleased
with their grateful melody;

nec petiere simul.

Fessus ego haud cantu,
nos indefessi canendo,
sed tu canninibus
vive canenda meis!

Vos nunc, Etruscorum
iubar, salvete, puellae;
sic sedet hoc anima,
nec sine amore moror.

Stant foribus Nymphis
similes, stant Naiades utque
aut ut Amazonides
aut procidives Venus.

Fervet in amplexus
atque oscula dulcia quisque;
si semel has viderit,
captus amore cadet.
Ista, deae mundi,
vester per saecula cuncta
Guillermus cecini
natus et ipse Fay.

Viri mendaces.

Nimphes, nappés

Nimphes, nappés, neridriades, driades
venez plorer ma desolation
car je languis en telle affliction
que mes esprits sont plus mort que malades

Circumdederunt me gemitus mortis:
dolores inferni circumdederunt me.

zonder daarvoor enige beloning
of loon te verlangen.

Ik ben het zingen niet beu,
maar mijn stem is het zingen beu,
maar leef voort,
gezonden in mijn liederen!

(Gezongen op hetzelfde moment)
Nu laat ik
de Etruskische maagden u begroeten.
Zo zit het in mijn gedachten,
en ik blijf niet hangen zonder liefde.

Bij de deuren staan ze als nimfen,
als najaden,
alsof het Amazones zijn
of de vruchtbare godin Venus.

Iedereen hunkert
naar omhelzingen
en zoete kussen;
Als hij ze maar één keer ziet,
zal hij vallen, gevangen door de liefde.
Deze dingen, o godinnen van de wereld,
heb ik, Guillaume, van geboorte Fay,
door de eeuwen heen bezongen.

(Gezongen op hetzelfde moment)
Mannen zijn leugenaars.

Nimfen, bos- en watergoden,
kom huilen om mijn ongeluk,
ik heb zoveel verdriet
dat mijn geest meer dood dan ziek is.

Het gejammer van de doden omringt mij.
Het verdriet van de onderwereld omringt mij.

I have neither sought
nor received any reward in return.

I am not wearied by singing,
nor are we wearied by singing without end;
but may you live on,
to be celebrated in my songs!

(Sung at the same time)
And now, girls,
Etruscan virgins, hail!
May my soul dwell in this,
and may I not linger here without love.

They stand at the doors,
like Nymphs; they stand like Naiads,
or like Amazons,
or like Venus fallen to earth.

Each one burns
to embrace them
and to kiss their sweet lips;
whoever has seen them even once
will fall captive to love.
These, goddesses of the world,
I, Guillaume, born of the Fay,
have sung for you through all the ages.

(Sung at the same time)
Men are liars.

Water nymphs, Nereids, Dryads,
come and mourn my desolation
for I suffer such affliction
that my spirits are more dead than alive.

The groans of death have encircled me:
the sorrows of hell have enclosed me.

Gesproken tekst

Nu betreden we eindelijk
de 16e-eeuwse ruimte van de Sixtijnse Kapel,
waar de castraten een zangpraktijk
ontwikkelen die het polyfone
repertoire een uniek karakter geeft.
Natuurlijk klonk de muziek van Palestrina
nooit zo ongerept als de partituur
ons doet geloven;
ze was altijd bedoeld om ter plekke
voortdurend verder te worden uitgewerkt.
Maar het was vooral tijdens de vieringen
van de Goede Week in de Sixtijnse Kapel
dat alles in het werk werd gesteld
om de unieke aura
van de castraten te laten stralen.
Hiervan is één opname uit 1902
bewaard gebleven: de opname van
de Gramophone & Typewriter Company
met Moreschi en de pauselijke zangers
van Victoria's Popule meus.

Now, finally, we enter
the 16th century space of the Sistine Chapel
where the castrati develop a singing practice
that singularizes
polyphonic repertoires.
Of course the music of Palestrina
never sounded as pristine
as the score may suggest,
it was always fabricated
for continuous elaboration on the spot.
But it was most of all in the Sistine Chapel
celebrations of the Holy Week
that everything was invested
to flesh out the singular aura
of the castrati.
Of this we have one
remaining survivor of 1902,
the Gramophone & Typewriter Company-recording
with Moreschi and the papal singers
of Victoria's Popule meus.

Sanctus

Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Osanna in excelsis.

Heilig, heilig, heilig,
God, de Heer van de hemelse machten.
Hemel en aarde zijn vervuld van uw heerlijkheid.
Hosanna in de hemel.

Holy, holy, holy
Lord God of Hosts.
Heaven and earth are full of thy glory.
Hosanna in the highest.

Benedictus qui venit
in nomine Domini.
Osanna in excelsis.

Gezegend hij die komt
in de Naam des Heren.
Hosanna in de hemel.

Blessed is he that cometh
in the name of the Lord.
Hosanna in the highest.

Popule meus

Popule meus, quid feci tibi?
Aut in quo contristavi te?
Responde mihi.
Hagios o Theos / Sanctus Deus.
Hagios Ischyros / Sanctus Fortis.
Hagios Athanatos, eleison hymas /
Sanctus et Immortalis, miserere nobis.

Mijn volk, wat heb ik u aangedaan?
Of in wat heb ik u bedroefd?
Antwoord mij.
Heilige God.
Heilige Sterke.
Heilige onsterfelijke, ontferm u over ons.

My people, what have I done to you?
Or in what area have I afflicted you?
Answer me.
Oh Holy God.
Oh Holy Almighty.
Oh Holy Immortal, have mercy upon us.

Gesproken tekst

Hoe kunnen we het auratische vlees
van de castraattraditie
in de Sixtijnse Kapel blootleggen?
We zouden gebruik kunnen maken
van nog bestaande zangpraktijken,
bijvoorbeeld de bewaard gebleven
mondelinge tradities van Zuid-Italië,
waar dit auratische vlees nog steeds
in zijn meest levendige, excessieve vorm
wordt gecultiveerd,
ontdaan van alle regels en verfijning.

Zou het mogelijk zijn om dit opnieuw
te injecteren in de verschillende versies
van Gregorio Allegri's Miserere
die in de Sixtijnse Kapel werden gezongen?
Laten we het proberen.
Om het succes van deze ervaring te garanderen,
zal ik het aandurven om de verzen
van het laatste Miserere
te voorzien van aangrijpende getuigenissen
van Grand Tour-reizigers zoals
Felix Mendelssohn Bartholdy,
Harriet Beecher Stowe, Stendhal en Félix D'Anjou.

How can we expose the auratic flesh
of the Sistine Chapel
castrato tradition?
We could exploit
still existing singing practices,
for example the surviving
oral traditions of South-Italy,
where this auratic flesh is still cultivated
in its most vibrant,
excessive state,
stripped of any rules and sophistication.

Would it be possible to inject it back
into the different versions
of Gregorio Allegri's Miserere
sung in the Sistine Chapel?
Let's try it.
To guarantee the success of this experience,
I will dare to intervene
into the verses of the last Miserere
with gripping testimonials of
Grand Tour travellers such as
Felix Mendelssohn Bartholdy,
Harriet Beecher Stowe, Stendhal and Félix D'Anjou.

Miserere Castelsardo

Miserere mei, Deus,
secundum magnam
misericordiam tuam;
et secundum multitudinem miserationum
tuarum, dele iniquitatem meam.
Amplius lava me ab iniquitate mea:
et a peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego
cognosco, et peccatum meum
contra me est semper.

Wees mij genadig, o God!
naar Uw goedertierenheid;
delg mijn overtreding uit,
naar de grootheid Uwer barmhartigheden.
Was mij wel van mijn ongerechtigheid,
en reinig mij van mijn zonde.
Want ik ken mijn overtredingen,
en mijn zonde is steeds voor mij.
Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd,
en gedaan, dat kwaad is in Uw ogen;

Have mercy on me, O God,
according to Thy great mercy.
According unto the multitude
of Thy tender mercies remove my transgressions.
Wash me thoroughly from my iniquities,
and cleanse me from my sin.
I knowingly confess my transgressions:
and my sin is ever before me.
Against Thee only have I sinned,
and done evil before Thee:

Tibi soli peccavi, et malum coram te feci;
ut justificeris in sermonibus tuis,
et vincas cum judicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum:
et in peccatis concepit me mater mea.

Miserere Tommaso Bai

Miserere mei, Deus,
secundum magnam
misericordiam tuam;
et secundum multitudinem miserationum
tuarum, dele iniquitatem meam.
Amplius lava me
ab iniquitate mea:
et a peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem
meam ego cognosco,
et peccatum meum
contra me est semper.

Miserere mei (Allegri)

Miserere mei Deus
secundum magnam
misericordiam tuam.

GESPROKEN TEKST

opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken,
en rein zijt in Uw richten.
Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren,
en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.

Wees mij genadig, o God!
naar Uw goedertierenheid;
delg mijn overtreding uit,
naar de grootheid Uwer barmhartigheden.
Was mij wel van mijn ongerechtigheid,
en reinig mij van mijn zonde.
Want ik ken mijn overtredingen,
en mijn zonde is steeds voor mij.
Dan zult Gij lust hebben
aan de offeranden der gerechtigheid,
aan brandoffer en een offer, dat gans verteerd wordt;
dan zullen zij varren offeren op Uw altaar.

Wees mij genadig, o God!
naar Uw goedertierenheid;

‘Ik heb die beroemde castraten
van de Sixtijnse Kapel gehoord.
Nee, nooit heb ik zo’n afschuwelijk
kabaal gehoord; dit was het meest
weezinwekkende geluid dat ik
in tien jaar heb gehoord.
Van de twee uur die de dienst duurde,
heb ik anderhalf uur doorgebracht
met verbazing, onzekerheid en me afvragend
of ik misschien ziek was’

that they may be justified in Thy sayings,
and might they overcome when I am judged.
But behold, I was formed in iniquity:
and in sin did my mother conceive me.

Have mercy on me, O God,
according to Thy great mercy.
According unto the multitude
of Thy tender mercies remove my transgressions.
Wash me thoroughly from my iniquities,
and cleanse me from my sin.
I knowingly confess my transgressions:
and my sin is ever before me.
Then shalt Thou be pleased
with the sacrifices of righteousness,
with small and large burnt offerings:
then shall they lay calves upon your altar.

Have mercy on me, O God,
according to Thy great mercy.

‘I heard those famous castratos
of the Sistine.
No, never was there a more execrable
charivari; this was the most
offensive noise I have heard
in ten years.
Of the two hours that the service lasted,
I passed one and half in being astonished,
in being uncertain,
in wondering if I was not sick’

Amplius lava me ab iniquitate mea
et a peccato meo munda me.

TEKST

Tibi soli peccavi
et malum coram te feci
ut iustificeris in sermonibus tuis
et vincas cum iudicaris.

TEKST

Was mij wel van mijn ongerechtigheid,
en reinig mij van mijn zonde.

‘Het fragment dat ik u zojuist heb laten horen,
geeft u een heel nauwkeurig beeld van de manier
waarop Allegri's Miserere tegenwoordig
in de pauselijke kapel wordt uitgevoerd.
Het zijn niet exact dezelfde trekken,
dezelfde versieringen,
want smaken zijn sindsdien veranderd,
maar het is dezelfde stijl,
dezelfde gekunsteldheid,
hetzelfde overmatige gebruik van vocalisatie,
nog steeds overladen met trillers, glissandi
en sidderingen die, naar mijn mening,
de op deze manier uitgevoerde werken tot
een meesterwerk van het belachelijke maken.’

Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd,
en gedaan, dat kwaad is in Uw ogen;
opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken,
en rein zijt in Uw richten.

‘Waar we ook kijken, vinden we die
onfortuinlijke ‘natuurlijke sopranen’
die zo pijnlijk zijn om naar te kijken.
Nergens wordt gebruik gemaakt van de zuivere,
frisse stemmen van jonge kinderen,
en aangezien vrouwen niet in kerken mogen zingen
en castraten steeds zeldzamer worden,
zijn we gedwongen onze toevlucht te nemen
tot deze kunstmatige, verstikte, wilde stemmen,
die misschien wel effectief zijn
in de bergen van Tirol,
waar ze van ver te horen zijn,
maar die in een kerk
je trommelvliezen doen barsten
en een belediging zijn voor de goede smaak.’

Wash me thoroughly from my iniquities,
and cleanse me from my sin.

‘The fragment I have just shown you
will give you a very precise idea of
the way in which Allegri's Miserere is performed
these days at the papal chapel.
They are not exactly the same traits,
the same ornaments,
because tastes have changed since then,
but it's the same style,
the same affectation,
the same excessive use of vocalisation,
still overloaded with trills, glissandi
and quivers that, in my view,
turns the works performed in this manner into
a masterpiece of the ridiculous’

Against Thee only have I sinned,
and done evil before Thee:
that they may be justified in Thy sayings,
and might they overcome when I am judged.

‘Everywhere we turn, we find these
unfortunate natural sopranos
who are so painful to watch.
Nowhere do they use the pure, fresh voices
of young children,
and since women cannot sing in churches,
and as castrati are becoming increasingly rare,
we are reduced to using these artificial,
strangled, wild voices
that may well be effective
in the mountains of the Tyrol,
heard at great distance,
but who in a church
burst your eardrums
and are an insult to good taste’

Ecce enim veritatem dilexisti
incerta et occulta
sapientiae tuae manifestasti mihi.

TEKST

Zie, Gij hebt lust tot waarheid
in het binnenste, en in het verborgene
maakt Gij mij wijsheid bekend.

‘Deze stemmen, die noch van mannen
noch van vrouwen zijn, bezitten een wilde,
morbide energie die elke vezel
van het zenuwstelsel lijkt te doorzoeken en,
in plaats van te verzachten of te kalmeren,
vreemde, smachtende pijn, spookachtige,
onrustige verlangens en eindeloze, koortsachtige,
rusteloze hunkeringen opwekt.

De geluiden zwellen nu aan
en overspoelen de kerk
als met een razende stortvloed van gejammer
en luidruchtige smeebeden
om vervolgens weer weg te ebben
en weg te kwijnen tot stilte
in verafgelegen zijbeuken, als de laatste
zwakke zucht van ontmoediging en wanhoop.
Even later barsten ze uit de ruimte los,
ze vallen neer van bogen en schilderijen,
ze stijgen op als stoom uit de glazige plavuizen,
en komen samen, vermengen zich
in wankelend rumoer van weeklagen
en kreten van angst.

Men zou zich kunnen voorstellen
dat verloren zielen uit de oneindige
en troosteloze afgronden van volkomen
afscheiding van God zo gemakkelijk en doelloos
zouden kunnen kreunen en jammeren,
uitbarstend in gekwelde tumulten van verlangen,
en terugdeinzend in uitputting door wanhoop.
Zulke muziek brengt slechts kloppingen
en verlangens, maar geen vrede;
en daar, op de spiegelgladde vloer,
aan de voet van een kruisbeeld,
ligt een arme sterveling te snikken en te beven

Behold, Thou desirest truth
in my innermost being: and shalt make me
to understand wisdom secretly.

‘Those voices, neither of men
nor women, have a wild,
morbid energy which seems
to search every fibre of the nervous system,
and, instead of soothing or calming,
to awaken strange yearning agonies of pain,
ghostly unquiet longings,
and endless feverish, unrestful cravings.

The sounds now swell
and flood the church
as with a rushing torrent of wailing
and clamorous supplication,
now recede and moan themselves away
to silence in far-distant aisles,
like the last faint sigh
of discouragement and despair.
Anon they burst out from the room,
they drop from arches and pictures,
they rise like steam from the glassy pavement,
and, meeting, mingle
in wavering clamours of lamentation
and shrieks of anguish.

One might fancy
lost souls from out the infinite
and dreary abysses of utter separation
from God might thus easily and aimlessly
moan and wail, breaking into agonized
tumults of desire, and trembling back
into exhaustions of despair.
Such music brings only throbings
and yearnings, but no peace;
and yonder, on the glassy floor,
at the foot of a crucifix,

Tunc acceptabis sacrificium iustitiae
oblacioneset holocausta
tunc inponent
super altare tuum vitulos.

onder de meedogenloze macht ervan,
alsof het elke tederste zenuw
van de herinnering had losgerukt
en elke half genezen wond
van de ziel had opengereten.'

Dan zult Gij lust hebben
aan de offeranden der gerechtigheid,
aan brandoffer en een offer, dat gans verteerd wordt;
dan zullen zij varren offeren op Uw altaar.

a poor mortal lies sobbing and quivering
under its pitiless power,
as if it had wrenched
every tenderest nerve of memory,
and torn open
every half-healed wound of the soul.'

Then shalt Thou be pleased
with the sacrifices of righteousness,
with small and large burnt offerings:
then shall they lay calves upon your altar.